

Sosialurinn gongur ímóti sögulega rákinum

Lesarar kring allan knöttin vilja bara hava blöð, sum ekki eru knýtt at politískum flokkum

JÓANNES HANSEN

Hugleiðingar, sum her eru festar á blað, snúga seg ikki serliga nógv um tøkfrøðisliga broytingarnar, sum síðstu tríati árin hava havt kollveltandi árin á blöðini og blaðútgávu, og tær skulu heldur ikki snúga seg um kappingina frá almennu elektronisku fjølmiðlunum – fyrst útvarpinum og síðani sjónvarpinum – og um at tað nú eru smíðaðir lógarkarmar, sum gera tað møgulegt at senda nærvarp í Føroyum og hvørja ávirkan tað møgulega kann fara at hava fyri t.d. blöðini.

Tær skulu heldur ikki snúga seg um týðningin, sum pressan hevur í samfelagnum, sjálvt um tað t.d. er áhugavert at festa seg við tað, sum amerikanski forsetin Thomas Jefferson segði í 1787: „Um tað varð litið mæð upp í hendur at gera av, um vit skulu hava eina stjórn og eingi blöð ella blöð og onga stjórn, so hevði eg ikki eina løtu verið íiva. Eg hevði valt seinna loysnina!“

Blaðstjórnir hevur biðið um eina grein í sambandi við 70 ára føðingardaginn hjá blaðnum, og tað verður her víðgjort út frá tí, sum rennur fram í huganum, tá hugsað verður um Tíðindablaðið Sosialin og føroyska blaðútgávu seinastu tríati árin, politiska tilknýti, blaðdeyðan, innihaldið í blöðunum og so okkurt hessini annað.

Ánarin og lesarin

Vit sammeta okkum ofta við Danmark, og vit siga, at ofta kemur rákið, sum hevur verið í Danmark, yvir okkum eitt ættarlið aftaná, at tað hevur gjørt vart við seg í sunnara ríkispartinum. Síðst í hini eldini og fyrst í hesi eldini var tað vanligt kring alt Evropa, at politisku flokkarnir høvdu tætt samband við blöðini. Onkrir flokkar áttu blöð, og í øðrum førum vóru tað politikarar, sum áttu blöðini ella sum vóru blaðstjórnarar og harvið lögdu linjuna fyri skrivningina í blöðunum.

Longu í millumkrígstíðini broyttist hetta nógv í Danmark. Tá broyttist pressan til tað, teir nýttu kalla omnibusspressu. Hugtakið er latínsk og merkir, at hetta er fyrri øll. At blöðini gjørdust omnibusspressu vil siga, at

tey ikki longur skuldu vera flokksblöð, sum vóru skrivandi av flokstrúgvum og til flokstrúgv. Heldur skuldu tey nú vera tíðindablað, sum á óheftum grundarlag skrivaðu um og víðgjørdum samfelagsmál.

Hetta hevði skjótt við sær, at talið av blöðum minkaði nógv. Í Danmark var talið á dagblöðum í 1960 komið niður á 85, og í fjór var áðrenn 1980, útgávutítleikin er øktur úr tveimum upp í trýggjar og so fimm ferðir um vikuna, og síðutalið er økt.

Fleiri meiningar eru ivaleyst um, hví Sosialurinn ikki hevur verið fyrri somu lagnu sum javnaðarblöðini aðra staðni. Ivaleyst hevur tað havt stóran týðning, at blaðið hevur roynt at loysa seg frá politiska tilknýtinum.

Tað eru longu nógv ár síðani, at Tíðindablaðið varð knýtt afturat Sosialinum, og fyrri einum tveimum árum síðani harv. „Frælsi, javnaður og brøðralag“, sum fyrr stóð á forsiðuni og seinna á síðu tvey.

ligið tætt at sambandsflokkinum, og hon týskist trívast væl.

Og so er tað føðingardagsbarnið. Tá vit hava gongdina í t.d. Danmark í huga – og gongdin har er tann sama, sum nógv aðra staðni í Evropa – so kunnu vit ikki annað enn undrast á, at eitt blað, sum er spróttid úr javnaðarflokkinum og sum hevur verið politisk sproyta hjá flokkinum, hevur megnað at havt framgongd hesi seinastu fimtan árin. Sambært Árbók fyri Føroyar er upplagið hjá stórri nú, enn tað var áðrenn 1980, útgávutítleikin er øktur úr tveimum upp í trýggjar og so fimm ferðir um vikuna, og síðutalið er økt.

Fleiri meiningar eru ivaleyst um, hví Sosialurinn ikki hevur verið fyrri somu lagnu sum javnaðarblöðini aðra staðni.

Ivaleyst hevur tað havt stóran týðning, at blaðið hevur roynt at loysa seg frá politiska tilknýtinum.

Tað eru longu nógv ár síðani, at Tíðindablaðið varð knýtt afturat Sosialinum, og fyrri einum tveimum árum síðani harv. „Frælsi, javnaður og brøðralag“, sum fyrr stóð á forsiðuni og seinna á síðu tvey.

Innihaldið og lesarin

Blöðini fá seksti árunum og tey, sum eru eldri enn tað, eru innihaldsliga merkt av, at tey fyrst og fremst vóru politiskir propaganda miðlar. Men harafturat verður á avmarkaða síðutalunum givin ein lýsing av føroyskum samfelagsviðurskiftum. Greitt verður frá tingarbeidnum, frá fiskiskapinum og tí, sum er tengt at fiskivinnuni, og so eru fleiri lesarabrev, sum oftast við ongum navni undir.

Tað verður ofta tikið til, at føroyskt tíðindatílfar kom ikki í føroysku blöðini fyrr enn Árni Abalsen og Finnboi Isaksen fóru at geva Tíðindablaðið út. Tær er rætt, at teir trettan mánaðirnar, sum teirra blað kom út, varð borðreitt við nógvum nýggjum í føroyska blaðheiminum. Teir høvdu tíðindi úr bygðunum kring landið, teir vinklaðu politiska tilfarið øðrvísi, enn flokksblöðini vóru von at gera, teir gjørdu tíðindi burtúr vinnuni og brúktu vinnulívsfólk og tey, sum hava við ymsar mentunar-tættir at gera, á annan hátt, enn vanligt hevði verið, teir lyftu kjakið á hægru stöðu, m.a. við at heita á fólk um

at taka lut, og teir settu forboð fyrri at seta ónavngivin lesarablað í blaðið.

Tíverri kom teirra blað so stutt út, men hóast tað, so stendur Tíðindablaðið í huganum sum nakað heilt serligt í føroyskari blaðútgávu. Men kagar tú aftur í blaðið, so er skjótt at staðfesta, at nógv er hent tey 22 árin, síðani blaðið kom út fyrri síðstu ferð.

Hvat skrivningarlagi og hugflogi til tíðindi víðvíkur kunnu blaðfólk framvegis læra nógv við at hyggja í Tíðindablaðið.

Men á øðrum økjum hevur verið framgongd (um vit kunnu kalla tað soleiðis). Tíðindablaðið kom tvær ferðir um vikuna, og tað var í 12 og 16 síðum. Sosialurinn kemur nú fimm ferðir um vikuna. Síðutalið er millum 20 og 32, og tað gevur eina staðni millum 100 og 120 síður um vikuna.

Sammetingin vísir eisini, at innihaldið í blöðunum er nógv broytt síðstu tjúgu árin, og tað er einki at leggja omaná, at í nógvum av nýskapunum hevur føðingardagsbarnið gingið undan. Her verður t.d. hugsað um, at lesarin nú verður bjóðaður at vera við til at mynda blaðið, t.d. í lýsingartorginum og føðingardagsheilsanum. Kanska nýskaparnir av tilföllum slagi fylla ov nógv. At brúka fimm ella seks síður uppá slíkt tilfar, tá tú ikki hevur fleiri enn 28 íalt, tað er ov nógv.

Í staðin átti størri dentur at verið lagdur á at fylgja við í samfelagnum. Tað varð nevnt omanfyri, at blöðini í sekstirunum og fyrr enn tað gjørdi fírt burtúr fiskari og politikki. Nú á døgum gera blöðini minni burtúr tilföllum tilfari. Ivaleyst verður hetta sett lægri á listanum, tí elektronisku fjølmiðlarnir eru skjóttari. Tá hava politisku hendingarnar ikki sama tíðindavirði, sum tær høvdu, áðrenn útvarpið og sjónvarpið komu og fóru at fylgja væl við. Men hóast politikkurin hevur verið nevndur í teimum elektroniskum, so eigur hann eisini at koma fram í blöðunum. Tað hevur týðning fyrri nútíðina og eftirtíðina, og so er tað ikki minst gagnligt fyrri útsetar, sum royndir at halda seg ajour við at lesa blöðini.

Tey, sum hava verið stóð uttanlanda longri tíðarskeið, og hava roynt at fylgja føroysku samfelagsgongdini við at lesa Sosialin, hava ivaleyst ástannað, at hetta hevur ikki verið nektandi. Í síðstu viku kom ein stórtrolari til Fuglafirðar. Út-

Jóannes Hansen hugleiðir um Sosialin, ið nú er 70 ár

varpið og Sjónvarpið høvdu innslog um hesa stórhending í føroyska vinnulivinum, men blöðini lótu seg ikki um vón, og tað er ikki nógv gott, heldur ikki um fólkatrotr verður nýtt sum umbering.

Tíðin og lesarin

Í seksti árunum bar tað ikki til norðuri í Klaksvík at keypa blöðini í leysasølu fyrr enn á kvöldi útgávudaginn. Kioskarnar, sum seldu blöð, lótu ikki upp fyrr enn seint seinna partin. Haldarnir fingi blöðini fyrrapartin, men tey, sum litu á leysasøluna, máttu bíða.

Fyrrapartin í sjeytiárunum bar sum oftast til at fáa Sosialin í leysasølu í Havnini kvöldið fyrri útgávudaginum, men Dimmu skuldi tú hava góðar kanalar fyrri at fáa hendur á. Tú sást, at Torstein Dahl-Christiansen, sáli, rætti kioskmanninum á Vaglinum hana inn gjøgnum lúkunum, men maðurin innanfyri hevði fingið at vita, at hon skuldi ikki seljast fyrr enn morgunin eftir.

Alla staðni kring knöttin verður nógv lagt fyrri at fáa blöðini út til lesararnar so skjótt, sum tey eru komin úr pressuni, og tí var hetta við at goyma til dagin eftir nakað serføroyskt.

Nú er øðrvísi. Dimma og Sosialurinn fáast mest sum um alt landið kvöldið fyrri útgávudaginn, og tað er í finasta lagi. Men tað líkast ongum, at haldarnir kring landið ikki fáa blöðini fyrr enn uppí 20 tímar, eftir at tey eru komin í sølubúðirnar. Her haltar, og hetta er ein spurningur, sum blöðini í felag eiga at finna eina loysn uppá.

Heilt groteskt er tað, at summa staðni í Føroyum fáa tey ikki blöðini útgávudaginn, sjálvt um tað í praksis væltur seg gera. Í Fugloy og Svínøyn fáa tey týsdagsblöðini útgávudaginn, men tey mugu bíða til hósdag at fáa mikudagsblöðini

saman við hósdagsblöðunum. Og tey mugu bíða til leyrgardag at fáa fríggjardagsblöðini saman við leyrgardagsblöðunum. Tað er púra óneyðugt, at blöðini skulu vera so gomul og røst, tá tey koma útyggjafólkunum í hendi. Ferðasamband er hvønn dag um summarið, og allar dagar úttan ein um veturin, men Postverkidið hevur gjørt av, at posturin skal bara berast út trýggjar ferðir um vikuna. Blöðini geva Postverkinum nógv arbeiði, og tað hevði ikki verið órimligt, um tey vinarligast heittu á Postverkidið um at bera blöðini út til tey, sum tað ber til at bera tey til útgávudaginn.

Framtíðin

Tøkfrøðisliga menningin er ikki tikið uppá tunguna, men hon má takast við. Nú eru øll blöð við víðing fyrri ser sjálvt um á internetinum. Tí er tað sera viðkomandi at spyrja, um vit kunnu rokna við, at blöðini eisini í framtíðini fara at vera í pappiri.

Eingin ivi er um, at tað verður skrivaða pressan, sum serliga fer at merkja kappingina frá nýggju tøkfrøðini. Sosialurinn hevur fyrri langari tíð síðani fingið sær heimasíður á internetinum, men higartil hevur tað gingið strítilið at halda tíðindasiðurnar við líka. Tað fer kanska at batna, og so er spurningurin, um Tíðindablaðið Sosialurinn verður á pappiri ella um hann bara verður á skíggjanum, tá hann fer um tey hundrad. Á 70 ára føðingardagnum kunnu vit staðfesta, at hann hevur ment seg nógv tey seinastu 25 árin. Tað er um somu tíð, sum flestu av brøðrablaðunum kring knöttin hava lagt árárnar inn, og tað er væl klárað av Sosialinum. Men tað er ikki at gevast á hondum, tí blaðið kann framvegis gerast nógv betri!